

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های سیاسی

مصاحبه پژوهشی با؛

حجه الاسلام و المسلمین علی سرلک عضو هیئت علمی دانشگاه هنر

کرونا و رجعت به دین در جهان

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: مهدی ناجی

۱	□ مقدمه .....
۱	۱- کارکرد فلسفه ها و مکاتب بشری برای معنویت زندگی بشر چیست؟ .....
۱	۲- رویکرد و نحوه مواجهه فلسفه ها و مکاتب بشری به بلایا و حوادث چگونه است؟ .....
۲	۳- معنویت گرایی انسان در بلایا و حوادث چگونه قابل تبیین است؟ .....
۲	۴- دنیای پسا کرونا چگونه دنیایی است؟ .....
۳	۵- حوادثی مانند کرونا به عنوان یک فرصت برای رجعت به معنویت و معنایابی چگونه می تواند زندگی ما را دگرگون می کند؟ .....
۴	۶- ارتباط حوادثی مانند کرونا با فرجام شناسی عالم و بحث مهدویت چیست؟ .....
۵	۷- شیوع کرونا، با نظم کلی عالم و نافذ بودن قدرت خداوند چگونه قابل تحلیل است؟ .....
۶	۸- حادثه کرونا چگونه می تواند معنویت گرایی در جامعه را تقویت نماید؟ .....
۶	۹- رشد معنویت گرایی حاصل از حوادث و بلایا چگونه در خانواده تجلی می یابد؟ .....
۷	کلام آخر .....

□ مقدمه

حوادثی مانند شیوع ویروس کرونا، با بسیاری از فلسفه‌های دست ساخته بشر، از سویی قابل هضم و تحلیل نیست و طبعاً بسیاری از این مکاتب و فلسفه‌ها، امکان مواجهه درست با حوادثی فراگیر و جهانی مانند شیوع کرونا را درون خودشان ندارند. از سوی دیگر بلاها و سختی‌ها، فرصتی مناسب برای معنایابی و معنویت‌گرایی و رجعت به دین و معنویت است. در این چارچوب در مصاحبه پژوهشی با **حجه الاسلام و المسلمین علی سرلک عضو هیئت علمی دانشگاه هنر** موضوع «رجعت به دین در جهان و معنویت‌گرایی ناشی از آن (ویژه کرونا)» را با طرح سؤالات زیر مورد بررسی و واکاوی قرار دادیم:

پژوهش خبری: کارکرد فلسفه‌ها و مکاتب بشری برای معنویت زندگی بشر چیست؟

حجه الاسلام و المسلمین علی سرلک عضو هیئت علمی دانشگاه هنر: اساساً انسان موجودی است که به دلیل مزیت نسبی تفکرش و مزیت نسبی خلاقیتی که نسبت به سایر موجودات دارد همواره به دنبال معنایابی و فهم معنای آفرینش است. در نگاه توحیدی و الاهیاتی بزرگ‌ترین معنایی که او می‌تواند کشف کند یکدستی و وحدت این عالم است و اینکه تمام پدیده‌ها و تمام حوادث به یک نقطه و وحدت پیوند می‌خورند.^۱ بشر اساساً وجودش معنایاب است. لذا برای آفرینشش یا باید به معنای حقیقی دست پیدا کند، یا اگر به معنای حقیقی دست پیدا نکرد چون ناگزیر است برای زندگی خودش معنایی داشته باشد آن معنا را می‌سازد. یعنی به واقع فلسفه‌های بشری و مکاتبی که پا به عرصه اندیشه گذاشته‌اند؛ تلاش‌های انسان هستند برای اینکه معنایی را بیافرینند و خلق کنند که در پرتو آن معنا حیات مادی خودشان را سامان دهند.

پژوهش خبری: رویکرد و نحوه مواجهه فلسفه‌ها و مکاتب بشری به بلاها و حوادث چگونه است؟

حجه الاسلام و المسلمین علی سرلک عضو هیئت علمی دانشگاه هنر: بلاها و حادثه‌ها، محرومیت‌ها، فقرها، حوادثی مانند ویروس کرونا، اینها با بسیاری از فلسفه‌های دست ساخته بشر، قابل هضم و قابل تحلیل نیست و طبعاً امکان مواجهه درست را درون خودشان ندارند. به همین دلیل بسیاری از انسان‌ها که با معانی ناراست و نادرست و ناروا، گذشته عمر خود را سپری کرده‌اند توانسته‌اند از برخی بحران‌های کوچک عبور کنند و با توجیه و حتی گاهی اوقات بی‌خیالی و غفلت و رو آوردن به بعضی از ظرفیت‌های تخریبی، از برخی چالش‌ها عبور کنند. این افراد در چالشی مانند کرونا که فراگیر است و همه دنیا را به تلاطم انداخته است؛ دچار گسیختگی و به هم ریختگی می‌شوند و طبیعتاً نمی‌توانند از خود و معنایی ناقص که دست و پا کرده‌اند و تناقضات آن را متوجه نشده‌اند؛ رهایی پیدا کنند. به عبارت دیگر بلاها و سختی‌ها فرصتی برای معنایابی هستند. رنج‌هایی که در طراحی این عالم قرار گرفته‌اند برای این است که چقدر معانی که برای خودمان در درس‌ها و آموزش‌هایمان دست و پا کرده‌ایم؛ امکان تحلیل و رو به جلو رفتن را دارند. بلاها در اندیشه دقیق و در نگاه وحدت‌گرایانه این عالم فرصت‌هایی برای معنایابی

۱ - در فرهنگ دینی ما از آن گونه یاد می‌کنیم. **اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ**. (نور، ۳۵). مبدا و منشا و مبدا عالم خداوند است.

هستند^۱. اتفاقا ابتلائات، محرومیت‌ها و گرفتاری‌ها فرصتی است برای معنایابی و فرصتی است برای آن چیزی که تحت عنوان معنویت از آن یاد می‌کنیم.

پژوهش خبری: معنویت گرای انسان در بلايا و حوادث چگونه قابل تبیین است؟

حجه الاسلام والمسلمین علی سرلک عضو هیئت علمی دانشگاه هنر: معنویت عبارت است از آن حقیقتی که خمیرمایه‌اش را فهم و ادراک تشکیل می‌دهد. معنویت یک حس شخصی و یک حیرت درونی و یک خلسه به معنای خاصش (از جنس کشفیات صرف درونی) نیست. معنویت، عقلانیت و یک ادراک بسیار محکمی دارد که معنایی را حس می‌کند که در این گونه ابتلائات ما را به یک سرور و به یک حد و به یک شادی و بهجت می‌رساند. بلاها و ابتلائات اتفاقا به صورت طبیعی انسان را به سمت معنویت واقعی (شادی و بهجت) سوق می‌دهند. اما مکاتب خودساخته بشر، آنهایی که معانی پر از تناقضات را دست و پا کرده بودند در این اوضاع و احوال انسان را به کام بی‌معنوبیتی‌ها می‌کشاند؛ اینکه در این اوضاع و احوال از گوشه و کنار دنیا شنیده می‌شود که مصرف مشروبات الکلی افزایش پیدا کرده است یا گرایش به بعضی مواد مخدر آمارش بیشتر شده است؛ به این دلیل است که انسان‌هایی که نتوانسته‌اند معنای درستی برای حیات خود پیدا کنند در مواجهه با بحران‌ها از معنای نادرستی که برای خود دست و پا کرده‌اند ارتزاق می‌کنند.

پژوهش خبری: دنیای پسا کرونا چگونه دنیایی است؟

حجه الاسلام والمسلمین علی سرلک عضو هیئت علمی دانشگاه هنر: داستان انسان و ضرورت مراجعه به معنویت در بلاها به‌طور طبیعی اتفاق می‌افتد. وقتی انسان‌ها به اضطراب می‌رسند، وقتی آن بافته‌ها و ساخته‌های قبلی‌شان توان مدیریت روحی و فکری آنها را ندارد طبیعتا از آنها دست می‌کشند؛ لذا دنیای پسا کرونا دنیایی است که به اعتقاد من، بسیاری از مذاهب و بسیاری از مکاتب دست ساخته بشر، تناقضاتشان و آن ابهامات درونی‌شان هویدا می‌شود و خیلی‌ها از این مکاتب فاصله خواهند گرفت. دنیای پس از این ابتلای عمومی و جهانی، دنیایی به سوی همان وحدتی که اشاره شد خواهد بود. به گونه‌ای که انسان تمام تجربیاتش و تمام اندوخته‌هایی که داشته، نمی‌تواند او را در این بحران به یک آرامش و بهجتی برساند. اساسا انسان وقتی که به یک منبع قدرتی و یک تکیه‌گاه مطمئنی تکیه می‌کند آن وقت است که استحقاق این را پیدا می‌کند که از آرامش و از شادی به معنای درست کلمه‌اش بهره‌مند شود.^۲ اگر نتوانستیم قلبمان را در برابر این نور الهی و قدرت لایزال الهی قرار دهیم و از او ارتزاق کنیم حتما شادی و آرامش به معنای واقعی کلمه‌اش نصیب ما نخواهد شد. به واقع ممکن است به آسایش و به ابزار مادی (سخت افزار) برسیم، اما به آرامش نخواهیم رسید. ما ابزار تصرف در طبیعت را داریم و بشر امروز خیلی در حق طبیعت جفا کرده است.

۱ - اینکه در قرآن مجید می‌فرماید: وَ لَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَ بَشِّرِ الصَّابِرِينَ. الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاغِبُونَ. (بقره، ۱۵۶ - ۱۵۵)، و البته شما را به پاره‌ای از سختی‌ها چون ترس و گرسنگی و نقصان اموال و نفوس و آفات زراعت بیازماییم، و صابران را بشارت و مژده بده. آنان که چون به حادثه سخت و ناگواری دچار شوند (صبوری پیش گرفته و) گویند: ما به فرمان خدا آمده‌ایم و به سوی او رجوع خواهیم کرد.

۲ - اینکه در قرآن می‌فرماید: قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ. (یونس، ۵۸): بگو که باید منحصر به فضل و رحمت خدا شادمان شوند (و به نزول قرآن مسرور باشند) که آن بهتر و مفیدتر از ثروتی است که می‌اندوزند.

زیاده‌روی انسان چهره طبیعت را به هم زده است؛ این گازهای گلخانه‌ای، تعرض به محیط زیست، به جنگل‌ها و منابع طبیعی کره زمین را دچار آسیب کرده است.^۱ بشر با آنکه به ظاهر قدرتی پیدا کرده اما حال ناخوش و آن اضطراب بی‌پایانی که دارد تجربه می‌کند، روزگار خوشی را برای او اصلاً رقم نزده است. مهم این است که انسان به آن معنویت واقعی و تکیه به خداوند متعال به معنای واقعی کلمه‌اش، برسد.^۲ خداوند تبارک و تعالی که مبدا و رب‌العالمین است. ربوبیت او همیشه در این عالم مُلک، گسترده است؛ اگر به او برسیم به تعبیر حافظ «به خورشید رسیدیم و غبار آخر شد». لذا خیلی ضروری است و خیلی درست است که انسان در این شرایط به حقیقت وجودی خودش مراجعت کند؛ و ارتباط و اتصال خودش را با معبود خودش بتواند برقرار کند. به تعبیر مولوی بفهمد که مرا از نیستان ببریده‌اند. یا ما به فلک یا به ملک بوده‌ایم. اگر ما بتوانیم این معنا را در همین اضطراب‌ها و فشارها درک کنیم خیلی برد بزرگی کرده‌ایم.

پژوهشی خبری: حوادثی مانند کرونا به عنوان یک فرصت برای رجعت به معنویت و معنایابی، چگونه می‌تواند

زندگی ما را دگرگون می‌کند؟

حجه الاسلام و المسلمین علی سرلک عضو هیئت علمی دانشگاه هنر: وقتی ویروس کرونا آمد بسیاری از مجموعه‌های پزشکی در دنیا، از جمله در کشور خودمان، فعالیت گسترده‌ای را آغاز کردند. حقیقتاً وقتی در برابر اضطراب بزرگی به نام کرونا قرار گرفتند تمام امکانات فکری و تجهیزاتی خودشان را به میدان آوردند و خیلی از افق‌های جدید و ظرفیت‌های بزرگی که نسبت به آن غافل بودند؛ برایشان نمایان شد. چگونه اضطراب می‌تواند یک سازمان و یک مجموعه پزشکی را به خلاقیت، به توانایی، به پیدا کردن ظرفیت‌های پنهان نزدیک کند. در مسئله انسان و رنج، انسان و مصیبت هم، قضیه از همین قرار است.^۳ انسان‌ها با همین درگیری‌ها روبرو می‌شوند تا با تضرع واقعی، حجاب‌ها را بردارند. به این معنا که نگاه استقلالی به اسبابی غیر از خداوند متعال، نداشته باشند. همان چیزی که در قرآن تحت عنوان اضطراب از آن یاد می‌شود.^۴ اگر انسان از رهگذر معنویت ناب و اصیل توانست به خودش و ظرفیت مورد غفلت خودش در رابطه با خداوند متعال راه پیدا کند؛ آن وقت است که به نیایش، به مناجات، به حس کمک کردن به دیگران، به خدمتگزاری، به مهربانی، به دست برداشتن از نقشه‌های توطئه‌آمیز و جنایت بار، روی خواهد آورد. یعنی انسان به فصل خودش که موجودی مهربان، موجودی اهل فتوت، اهل صداقت، اهل راستگویی است برسد که اینها در نهاد ما قرار داده شده است. فرصت بسیار بزرگی کرونا در اختیار ما قرار داده است تا در دل تکنولوژی‌های خیره‌کننده و پیشرفته، انسان دوباره سربلند کند و انسانیتش دوباره نمایان شود. ارتباط دقیق و درست با خدا و نگاه وحدت‌گرایانه به عالم، سبب می‌شود که انسان به تعبیر قرآن مجید در صدد احیاء و زنده کردن خود برآید. حتی از طریق زنده کردن یک انسان، در قرآن آمده است:

۱ - ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ. (روم، ۴۱). فساد و پریشانی به کرده بد خود مردم در همه برّ و بحر زمین پدید آمد.

۲ - قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ. (انعام، ۹۱)، بگو: «خدا!» سپس آنها را در گفتگوهای لجابت‌آمیزشان رها کن، تا بازی کنند!

۳ - قرآن هم این مساله را تاکید می‌کند: فَأَخَذْنَاهُم بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ. (انعام، ۴۲)، پس (چون اطاعت نکردند) به بلاها و مصیبت‌ها گرفتارشان ساختیم، شاید به درگاه خدا گریه و زاری کنند.

۴ - أَمَّنْ يَجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ. (النمل، ۶۲)، یا کیست (جز خداوند) آنکه دعای مضطرّ را به اجابت رساند و رنج و غم را برطرف سازد و شما را جان‌نشینان زمین قرار دهد.

اگر شما یک نفر را زنده کنید مانند آن است که همه را زنده کرده‌اید.^۱ بذر این مفاهیم در دل انسان‌ها افکنده می‌شود و باید منتظر جوانه‌هایش باشیم. باید منتظر رستاخیز انسانیت باشیم تا انسانیت برگردد و به یک رنسانس واقعی و یک نوزایی و یک نوپیداری جدید و مبارک برسیم.

پژوهش خبری: ارتباط حوادثی مانند کرونا با فرجام شناسی عالم و بحث مهدویت چیست؟

حجه الاسلام و المسلمین علی سرلک عضو هیئت علمی دانشگاه هنر: بحث منجی و مصلح و فرجام خوش عالم در همه ادیان وعده داده شده است. تحلیل و تفسیر هم نمی‌خواهد. ما هر روز که می‌گذرد یک روز به آن حقیقت خوش و به آن پایان شادنامه نزدیک می‌شویم. منهای تحلیل‌های هستی‌شناسی و اینکه مکتب خاصی مطرح شود؛ با یک محاسبه ساده ریاضی و کاملاً قابل بیان هر روز که می‌گذرد یک روز به آن وعده و به آن منجی (آمدن امام زمان) به صورت قهری و طبیعی نزدیک‌تر می‌شویم. علی‌رغم آمادگی یا عدم آمادگی و علی‌رغم محتوای تاریخی که بشر در حال پدید آوردنش است. بالاخره نمودار تاریخ دارد به قله خودش، که دوره ظهور انسان کامل است؛ به صورت طبیعی نزدیک‌تر می‌شود. اما از این نکته که بگذریم؛ کوچه‌های بن‌بست، انسان‌ها را به پیدا کردن شاهراه‌ها خواهند کشاند. این دور شدن انسان از خودش و روی آوردنش به مسیرهای انحرافی و تجربیات تلخی که بشر داشته او را به شکاکیت و دلزدگی‌ها و از خود تهی‌گشتن‌ها و الینه شدن‌ها کشانده است. بشر بعد از این تجربیات تلخ و ادعاهای میان تهی که تجربه کرد؛ باز می‌گردد.^۲ یعنی از دل آن انسانیتی که اشاره کردم دوباره متولد می‌شود و دوباره همگرایی‌ها، نوع دوستی‌ها، جنس واقعی به خودش می‌گیرد. انتظار و تفکر آمدن یک رهبر ایمانی و یک انسانی که بیرق عدالت و بیرق ظلم ستیزی را بتواند در عالم برافراشته کند، انتظارات را بالا می‌برد.

آمریکا که داعیه کدخدایی دنیا را دارد؛ ناتوان و عاجزانه در مسئله کرونا، چهره‌اش به دنیا نشان داده می‌شود و از عهده مدیریت این مسئله برنمی‌آید. طبیعتاً روشن است که خیلی‌ها آن سَطوت^۳ پوشالی و کیابیا^۴یی که آمریکا قبلاً داشت را نخواهند پذیرفت. دنیا دارد پوست می‌اندازد. بسیاری از چیزهایی که مادیگرایان بر آن تکیه می‌کردند فرو ریخت. یعنی مشت آمریکا باز شد و عاجز بودن او و ادعای کدخدایی و ادعای اینکه من می‌توانم و من لیاقت دارم حقیقتاً رنگ باخت. قدرت‌های بزرگ دنیا به واقع با همه ادعایشان عاجز ماندند و مناسبات اقتصادی دنیا دارد منهدم می‌شود. یک صورت‌بندی جدیدی از یک جامعه انسانی‌تر در حال شکل گرفتن است. امیدواریم خردمندان و اهل اندیشه از این پنجره، ماجرا را ببینند و با مردم کشورهای خودشان حرف بزنند که دوره سرگستگی و خودبنیاد بودن انسان به پایان رسیده است.

۱ - وَ مَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعاً، و هرکس، انسانی را از مرگ رهایی بخشد، چنان است که گویی همه مردم رازنده کرده است. (مائده، ۴۳۶)

۲ - گفت این باده‌ها کفاف مستی ما را نمی‌دهد.

۳ - سَطَوْتُ : ایهت، جذبه.

۴ - کیابیا: شکوه و جلال.

پژوهش خبری: شیوع کرونا، با نظم کلی عالم و نافذ بودن قدرت خداوند چگونه قابل تحلیل است؟

حجه الاسلام والمسلمین علی سرلک عضو هیئت علمی دانشگاه هنر: این ویروس ممکن است از دست بشر (در آزمایشگاه‌ها) در رفته باشد؛ یا توطئه و ترور بیولوژیک باشد. اما این مسئله از حیطة قدرت خداوند خارج نیست.^۱ در حیطة قدرت خداوند، همراه با این سختی و شیوع کرونا، گشایش‌هایی در ساحت‌های اجتماعی و سیاسی در جریان است که این کار خداوند متعال است. مرزهایی به لحاظ اندیشه‌ای و سیاسی و نسبت‌های حاکمیتی و مردمی بازگشایی می‌شود که پیش از این حادثه ما به آن دست پیدا نکرده بودیم و به آن فکر هم نمی‌کردیم. مثل اینکه قطار حرکت بشر جایی متوقف شده بود و سرنشینان این قطار مجال پیدا کرده‌اند به بیرون نگاه کنند و اساساً به مسیر این قطار فکر کنند. اساساً به اینکه مسافر کدام مقصد هستند برایشان مسئله می‌شود. ویروس کرونا آن میزان رعب و وحشتی که ایجاد کرده است؛ خیلی بیشتر از واقعیت خودش است. آن سایه‌ای که انداخته است بر انسانی که بر چیزهای واهی تکیه کرده بود سایه وحشتناکی است. ربوبیت خداوند متعال، قاعده «با هر سختی البته آسانی هست» را در دل همه رنج‌ها و درگیری‌ها و ابتلائات، حاکم می‌کند و بهره ربوبی خودش را می‌برد.^۲

وقتی بشر گرفتار امواج گیج و بی‌هدف دریا می‌شود خالصانه خداوند را صدا می‌کند. عجیب این است وقتی نجات پیدا می‌کنند و به ساحل می‌رسند بعضی از آنها دوباره به روزگار کفرآلود و غافلانه خودشان برمی‌گردند. خیلی‌ها هم آن‌را فرصت انقباض و بیداری قرار می‌دهند و به ساحل نجات به معنای واقعی کلمه‌اش می‌رسند. از دل گرفتار آمدن یک کشتی، در امواج سهمگین دریا کسانی خدا را پیدا می‌کنند. چون به تعبیر شاعر: «تو به دریا حکم طوفان داده‌ای» و اساساً چیزی در این دنیا از اراده خداوند متعال خارج نیست.^۳ تمام جنایت‌ها، تمام غفلت‌ها، تمام استعمارها و استکبارها، هزاران برابر هم بشود قادر نیستند جلوی ظهور منجی را بگیرند. چون اراده خداوند ظهور منجی است.^۴ همان جمله‌ای که حضرت زینب (س) در مجلس یزید فرمودند.^۵ (با اشاره به یزید) هر تلاشی می‌توانی بکن و هر نقشه‌ای می‌توانی بکش، به خدا تو نمی‌توانی یاد ما را به فراموشی بسپری. به واقع آن‌ها مقهور قدرت خدا هستند.^۶

۱ - فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا. (شرح، ۵). پس (بدان که به لطف خدا) با هر سختی البته آسانی هست.

۲ - إِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ. (عنکبوت، ۶۵)، این مردم مشرک چون به کشتی نشینند (و به دست امواج خطر افتند در آن حال) تنها خدا را به اخلاص کامل در دین می‌خوانند، و چون از خطر دریا به ساحل نجاتشان رساند (باز به خدای یکتا) مشرک می‌شوند.

۳ - وَ لَا يُمْكِنُ الْفِرَارُ مِنْ حُكُومَتِكَ؛ «گریز از قلمرو حکومت ممکن نیست». حکومت خداوند فراگیر است و راهی برای گریز از آن نیست. اقطار آسمان‌ها و زمین همه ملک اوست. به هرکجا بگریزی به او بازمی‌گردی.

۴ - وَ نُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ. (قصص، ۵). ما می‌خواهیم بر مستضعفان زمین منت نهیم و آنان را پیشوایان و وارثان روی زمین قرار دهیم.

۵ - زینب کبری (س): «فَكَدَّ كَيْدُكَ وَأَسْعَى سَعْيُكَ وَ نَاصِبٌ جُهْدُكَ فَوَاللَّهِ لَا تَمُوتُ ذِكْرُنَا وَ لَا تُمَيِّتُ وَحْيُنَا». (مقتل الحسین مکرّم، ص ۴۶۴)، «هرچه می‌توانی نقشه بکش و تلاش کن و بکوش، به خدا سوگند یاد ما محو شدنی نیست و وحی ما را هم نمی‌توانی از میان برداری».

۶ - حتی ظلمه و مستکبرین مقهور قدرت خدا هستند. و نمی‌توانند از ربوبیت خداوند فاصله بگیرند. بر اساس نگاه تکوینی آنها هم عمله و جنود خدا هستند و چون اراده خداوند دو طرف دارد. إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا. (انسان، ۳). ما به حقیقت راه (حق و باطل) را به او نمودیم حال خواهد (هدایت پذیرد و) شکر (این نعمت) گوید و خواهد (آن نعمت را) کفران کند. راه کفر را که می‌پیماید. یک هزینه‌هایی را برای خودش و دیگران به‌وجود می‌آید. آن هم در طرح جامع خداوند است.

پژوهش خبری: حادثه کرونا چگونه می تواند معنویت گرایي در جامعه را تقویت نماید؟

حجه الاسلام والمسلمین علی سرلک عضو هیئت علمی دانشگاه هنر: اتفاق جالب اینکه زمان شیوع کرونا با ماه رجب و شعبان و بعد هم پیش روی ما ماه رمضان مصادف شده است که از این ماه ها خاطرات معنوی خیلی خوشی داریم؛ از زیارت ها و اعتکاف ها و از سحر خیزی ها و مستحبات متعدد بگیریید تا نماز ها و عبادت های این چنینی. و همان طور که رهبر معظم انقلاب، در سخنرانی نیمه شعبان اشاره کردند: بحث سجده ها و سجاده ها و اشک ها و مناجات ها را در این ایام انشاء... جدی تر بگیریم. خیلی مهم است که فرزندان ما سر سجاده ما را در حال گریستن ببینند. ما را در حال دست تمنا بلند کردن نزد خداوند متعال ببینند. معنویت در خانواده از شائبه هایی مانند "خودنمایی، تظاهر، به دست آوردن جایگاه اجتماعی" به دور است و معنویت در خانواده ناب تر و زلال تر است.^۱ توصیه می کنم خودم و بقیه به اینکه انس با قرآن و نماز مخصوصا نماز اول وقت، خواندن نماز جماعت در خانه، فضای زندگی را معطر به عطر و رایحه معنوی کنیم. پیش روی ما ماه رمضان است. ماه رمضان اصل و اوج بندگی است. ان شاء... همه ما بهر مند شویم. مخصوصا مناجات ها، که ذکر شده است از مناجات شعبانیه، ابوحزمه ثمالی در شب ها و سحر های ماه رمضان، که ان شاء... از همه این ذخایر بی پایان بهره مند شوید. دین ما و مسلک معنوی ما الحمدلله ظرفیت های بزرگی دارد که به یاری آن می توانیم کرونا را در هاضمه فکری خودمان به درستی هضم کنیم. یک بخش آن این است که ما ذخایر بزرگی به اسم مناجات داریم که ان شاء... با بهره مندی از آنها به آن آرامش، شادی و بهجت درونی دست پیدا کنیم.

پژوهش خبری: رشد معنویت گرایي حاصل از حوادث و بلایا چگونه در خانواده تجلی می یابد؟

حجه الاسلام والمسلمین علی سرلک عضو هیئت علمی دانشگاه هنر: یکی از جلوه های پررنگ و جذاب معنویت که فراتر از آن رابطه قلبی صرفا درونی انسان با خداوند متعال است؛ بحث ارتباط با بستگان و اعضای خانواده است. پیغمبر عزیز اسلام فرمودند: شبیه ترین شما به من پیامبر (ص) (انسان کامل)، کسی است که به خانواده اش لطف و مهربانی و رافت بیشتری داشته باشد. نگاه از سر محبت زن و شوهر به چهره همدیگر را حسنه شمردند. تواضع فرزندان را در برابر پدر و مادر مایه خیر و برکت و عاقبت بخیری شمردند. اینکه کمک کردن مرد در امور خانه و در امور منزل را حسنه شمردند. پیغمبر خدا فرمودند: خدمت نمی کند مرد به همسرش و به خانواده اش مگر اینکه به مقام صدیقین یا شهدا نائل شده باشد. این را هم وقتی فرمودند که وارد خانه امیرالمومنین (ع) شدند و دیدند امیرالمومنین (ع) دارد عدس پاک می کند و حضرت زهرا (س) دارند آشپزی می کنند. این خیلی چیز مهمی است. یعنی آن معنویتی که ما از آن حرف می زنیم؛ درست است که از سر سجاده و اشک و مناجات، ذخیره اش می کنیم؛ اما میدان بروزش خانواده است. اینکه جزو دعا های مهم قرآنی است که خدایا از خانواده ما برای ما مایه خنکی چشم قرار بده و بلافاصله می گوید و ما را امام متقیان قرار ده. اگر این پیوند عاطفی و محکم با خانواده بود آن وقت انسان می تواند از خدا بخواهد که مرا امام با تقواها قرار دهد. اینها همه اش بر می گردد به اینکه در محیط خانواده بی حوصلگی کردن، پر خاش کردن، نق زدن، بهانه جویی کردن، خدای ناکرده درگیری، اینها همه اش منافات با معنویت واقعی دارد.^۲ معنویت واقعی اصل داستان

۱ - اما باز حتی عبادت در فضای خانواده هم مصون از ریا و ... نیست. اما خیلی احتمالش کمتر است و شیطان در آنجا امکان جولان کمتری دارد.

۲ - یعنی اگر پیشانی اش از جای مهر پینه بسته باشد ولی با اعضای خانواده اش مهربان نباشد معنویت جعلی و معنویت صرفا ادعایی و نه یک معنویت واقعی را دارد.

در خانواده نمایان می‌شود. در روابط عاطفی و فکری و همکاری و همیاری با اعضای خانواده نمایان می‌شود و عجیب این است که در روایت از امام صادق (ع) آمده است: اگر شخصی در مسجد پیامبر (ص) اعتکاف کند؛ اگر همین شخص به جای اینها در خانه با همسرش گفتگو کند و در کنار خانواده‌اش باشد. فضیلت در کنار همسر بودن و با خانواده مهربانی کردن، بیشتر از اعتکاف در مسجد پیامبر (ص) است. دین ما آن قدر عقلانی و عاطفی به مسائل نگاه کرده است که اگر کسی به حقیقت این دین دست پیدا کند زندگی دنیایی‌اش حتی علی‌رغم مشکلات مالی و ظاهری بهشت خواهد شد. و این ان‌شاء... رزق ما بشود.

کلام آخر

حجه الاسلام والمسلمین علی سرلک عضو هیئت علمی دانشگاه هنر: حادثه کرونا زمینه مستعدی است برای بازگشت انسان به تعبیر مولوی به روزگار وصل خویش و برای اینکه انسان از جہلیات و حباب‌ها و سراب‌ها و پایه‌های سستی که بر مبنای آنها زندگی مادی خودش را شکل داده است. از آن سراب‌ها و جہلیات دست بکشد و برگردد و بداند که هیچ قدرتی و هیچ تکیه‌گاهی و هیچ آرامشگری جز خداوند متعال نیست.^۱ تنها و تنها با ذکر خداوند متعال و با تکیه بر اوست که انسان به آرامش واقعی می‌رسد. اگر در دنیای امروز بسیاری از انسان‌ها در جایگاه‌های سیاسی، اقتصادی و حتی مذهبی وحشت کرده‌اند؛ به دلیل این است که معنای خودساخته و خودبافته‌ای که برای معنویت داشته‌اند؛ آن معنا دچار چالش‌های جدی شده است و به همین خاطر تصور می‌کنیم از خاکستر این ویروس منحوس کرونا، «ققنوس انسانی»، سر بلند کند و دوباره متولد شود. انسان با ظرفیت عواطفش، با ظرفیت نوع خواهی‌اش، و با ظرفیت فداکاری‌اش، در یک حیات واقعی دست جمعی، با پس زدن مرزهای اعتباری جغرافیایی سیاسی و اعتقادی، دوباره این انسان به آن چیزی که برایش آفریده شده و آمده است نزدیک شود. همه اینها زمینه‌ای است برای اینکه انتظار او از آمدن مصلح و منجی و آمدن امام زمان (عج)، انتظاری واقعی باشد و به تعبیر شاعر «بی همگان به سر شود بی تو به سر نمی‌شود». امیدواریم انسان با تضرع و ابتهال خودش، با نشان دادن ضعف و فقر بی‌نهایت خودش به خدای متعال و باور این فقر در درون و وجود خودش بتواند به قدرت بی‌نهایت متصل شود.^۲ خدایا ما را به آن نور پر بهجت خودت که مصداق روشنش حضرت ولی عصر (عج) است ملحق کن، تا معرفتمان به تو نقد شود تا تو را بشناسیم و از غیر تو به معنای دقیق کلمه‌اش روی بگردانیم. و بعد از آن بشر بتواند آن فرجام خوشی که خداوند برای حیات بشر در نظر گرفته در روزها یا ماه‌ها یا سال‌های آینده تجربه کند. دعا می‌کنیم ان‌شاء الله به زودی این ویروس منحوس به برکت دعا‌های خوبان ریشه‌اش کنده شود و آثار و برکات خوبی که به بخشی از آن اشاره کردیم نمایان شود.

۱ - أَلَا يَذْكُرُ اللَّهُ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ. (رعد، ۲۸). آنها که به خدا ایمان آورده و دلهاشان به یاد خدا آرام می‌گیرد، آگاه شوید که تنها یاد خدا آرام‌بخش دلهاست.

۲ - در فراز مناجات شعبانیه به ما یاد داده اند که بگوییم: «إِلَهِي وَالْجَنَّةُ بِنُورِ عَرْكَ الْأَبْهَجِ فَأَكُونُ لَكَ عَارِفًا وَ عَنْ سِوَاكَ مُنْحَرِفًا وَ مِنْكَ خَائِفًا مُرَاقِبًا يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ رَسُولِهِ وَ آلِهِ الطَّاهِرِينَ وَ سَلَّمَ تَسْلِيمًا كَثِيرًا.» (مناجات شعبانیه). معبود من! مرا به نور عزت خود که از هر چیز مسرت‌انگیزتر است ملحق فرما، تا به تو عارف گردم و از غیر تو روی گردان شوم و فقط از تو ترسان و مراقب باشم. ای صاحب جلال و اکرام و درود و سلام فراوان خدا بر رسول محمد صلی الله علیه و آله و آل طاهرینش باشد.